

Als los zand gleed hij door zijn eigen vingers



Hij is er zich tot op het laatst van bewust geweest wat de ziekte met hem deed. Dat maakte hem vaak boos



Kunstenaar Hendrik Elings (49) uit Sint Annaparochie portretteerde zijn vader toen hij ouder werd en alzheimer had. Vaak in zijn witte hemd, dat als stille getuige hetzelfde bleef terwijl hij steeds verder 'verdween in zichzelf'. De expositie en ode aan zijn vader *Hait... portret van een hemd* is nu te zien in De Galerij van De Lawei in Drachten.

Fier rechtop staat hij afgebeeld naast zijn vrouw, zijn blik vasthouden, blosjes op zijn wangen, zijn witte hemd strak om zijn sterke lijf. Even verderop toont een ander portret van de hand van Hendrik Elings een man met kromme schouders, rimpels in zijn voorhoofd, een bleek gelaat, lichte verwijfeling in zijn ogen. Zijn hemd slobbert om zijn lichaam.

Beide mannen zijn dezelfde man: Rint Elings, Hendrik zijn vader. De verstreken tijd, ruim tien jaar, die in de twee schilderijen is gevangen maakte *hait* (Bildts voor vader) brozer, magerder. Alzheimer wiste de sporen ondertussen juist langzaam uit zijn geheugen.

Zijn *hait* was zijn eerste en zijn voornaamste model, vertelt Elings. Na de opleiding tot docent tekenen en handvaardigheid in Leeuwarden en daarna de kunstacademie in Utrecht te hebben afgerond, leerde Elings in 1994 terug naar zijn geboorteplaats Sint Annaparochie. Zijn vader, die de fruitteelt inmiddels had verruild voor het onderwys, stelde zijn nu leegstaande schuur beschikbaar als atelier. „Hij was bijna altijd in de buurt dus was het logisch en praktisch dat hij mijn model werd.”

Maar er stak meer achter, weet Elings. „Het was ook een soort

liefdesverklaring. Ons gezin was er zo een waar wel veel gepraat werd, maar weinig gezegd op gevoelsgebied. Model staan deed hij voor mij, om mij te helpen. Want met ijdellijkheid had het in elk geval niets van doen. *Hait* was juist wars van allures. Dat maakte hem ook zo mooi als model. De meeste mensen zouden nog even snel hun haar in de plooi doen voor ze geportretteerd worden, hij ging gewoon zitten, helemaal naturel.”

Contrast
Nuchter en evenwichtig. Groot en sterk ook, vaak buiten aan het werk, omschrijft Elings zijn inmiddels overleden vader. Vaak schilderde hij hem in zijn witte hemd. „Dat vond ik een mooi beeld vanwege het contrast: een stoere man tegenover het nakende en kwetsbare wit van het hemd. In mijn beleving liep hij daar ook altijd in rond.” Maar toen hij dat eens tegen zijn broers en zussen zei, klopte dat volgens hen helemaal niet. „Waarschijnlijk hebben zij gelijk, *hait* was ook wel zo'n man voor wie het veertig graden moest worden voor hij een keer het bovenste knoopje van zijn blouse los deed. Toch zie ik hem in mijn herinneringen steeds in dat witte hemd.”

In de loop der jaren begon zijn leeftijd zich op zijn vaders lichaam af te tekenen. Zijn geheugen liet

hem steeds vaker in de steek. „Dan klaagde hij bijvoorbeeld dat hij zich de Latijnse plantennamen niet meer kon herinneren. Voor hem was dat altijd iets als ja of nee zeggen geweest.” De voorvallen werden eerst nog afgedaan als gevolgen van ouderdom. „Tot *hait* een keer bij mij op de koffie was geweest. Toen hij weer naar huis wilde gaan, fietste hij de verkeerde kant op. Toen wisten we dat er meer aan de hand moest zijn.”

Een gesprek bij de geriater maakte dat duidelijk hoeveel meer. „Daar bleek dat hij al lange tijd veel weggenosfeld had door het op vergeetachtigheid te gooien. Nu zat hij te stumperen met de simpelste dingen, wist onze namen zelfs niet meer allemaal te noemen. Hem zo zien was een van de pijnlijkste momenten uit mijn leven en ging echt door merg en been, hij was juist altijd zo scherp geweest.”

Rint Elings kreeg de diagnose ziekte van Alzheimer in 2006. Drie jaar later overleed hij. „Hij is er zich tot op het laatst van bewust geweest wat de ziekte met hem deed. Dat maakte hem vaak boos. Als los zand gleed hij uit zijn eigen vingers.”

Ook voor Hendrik en zijn broers en zussen waren hait's laatste jaren een roerige periode. „De vader-kindrollen draaiden als het ware weer om. Dat hoort niet, zo voelt het, en het is daarom voor iedereen

Hij was bijna altijd in de buurt dus was het logisch en praktisch dat hij mijn model werd

lastig te accepteren. Je wist ook niet meteen hoe je het beste met alzheimer om kunt gaan. Ik kwam bijvoorbeeld eerst vaak in opstand als hij weer eens gefrustreerd raakte, terwijl je achteraf hoort dat meeblijven beter is.”

Schilderen deed Elings zijn vader in die periode niet vaak meer, maar fotograferen bleef hij hem wel. „Tot aan zijn laatste zucht op zijn sterfbed.” Niet lang daarna besloot Elings dat hij het stapeltje foto's dat hij nog had ook om wilde zetten naar doek. „Om *hait* zo nog wat langer vast te kunnen houden denk ik”, motiveert hij die keuze. „En ook ziekte en dood horen bij het leven. Alleen de mooie dingen othouden zou voor mij niet kloppen.”

Stille getuige
Het witte hemd kreeg in zijn schilderijen nu een extra lading. „Terwijl *hait* veranderde en zieker werd, bleef dat hemd hetzelfde. Het voelde zich steeds weer naar zijn lichaam. Het werd een soort stille getuige, die achterblijft en wat er om hem heen gebeurde zichtbaar maakt. De emotie die daarin verscholen ligt, greep me bijna nog meer aan dan het zien van het afkelen zelf.” Zo ook de briefjes van *hait* met aantekeningen als „Piet komt woensdagmiddag rond 2 uur” en „wakker blijven” in een steeds wibbeliger handschrift. Ook die

Activiteiten

Rond het thema demantie en het werk van Hendrik Elings is met Sünenez Drachten een programma met een aantal activiteiten samengesteld, met onder meer een 'overgetelijke dis' (11 januari), een lezing (22 januari) en een workshop (29 januari) op diverse plekken. De documentaire *Hait... portret van een hemd* gaat morgen in première in De Lawei en wordt op 26 januari op het winkelplein Sünenez vertoond. Meer informatie over de activiteiten: www.sunenez.nl

bevoelde Elings en nam hij op in een boek dat bij de vorige weekend geopende expositie verscheen.

In de tijd dat Elings aan deze serie schilderijen werkte, ontmoette hij filmmakers Petra van der Molen en Rob Pieters. „Zij hadden ook iets met het onderwerp alzheimer en ze besloten te samen te werken.” De filmmakers volgden Elings de afgelopen vierentwintig jaar tijdens het schilderen en voerden gesprekken met hem en zijn vier broers en zussen. Dat resulteerde in een documentaire die dezelfde titel als de expositie kreeg.

Zijn schilderijen liet Elings op verzoek aanvullen met foto's van de net als Elings in 't Bildt geboren fotograaf Baukje Venema. Zij legde de broers en zussen Elings vast in het Bildts land en in *hait* zijn witte hemd. „Vanwege de sentimentele waarde”, vertelt Elings. „Ik heb dat hemd bewaard, zoals *hait* zelf na het overlijden van men in 2002 vrijwel al haar spullen wegdeed behalve bepaalde kleren. Voor achterblijvers zijn kledingstukken vaak die persoon. Het hemd ruikt zelfs nog naar *hait*.” Op de foto's woegt het zich nu naar de lichamen van zijn kinderen. „Bij mij en mijn broers zit het strak, bij mijn zussen slobbert het. Wie erin zit, bepaalt dus hoe het eruit ziet.”



Kunst
Hait. Portret van een hemd
Hendrik Elings
Vormgeving Monique Vogelsang
Ungewerij Louise
€ 20,00